

## Η Διπλωματία Πόλεων, Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές Αντιπαραθέσεις: Μοντέλα Συνεργασίας μεταξύ Κεντρικών Διοικήσεων και Δημοτικών Αρχών

**Αντώνιος Καρβούνης**, Διδάσκων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και Προϊστάμενος του Αυτοτελούς Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σχέσεων του Υπουργείου Εσωτερικών.

E-mail: [karvounis.antonios@ac.eap.gr](mailto:karvounis.antonios@ac.eap.gr)

### Περίληψη

Η σχέση μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και τοπικών αρχών, στο πλαίσιο των διεθνών συνεργασιών των δήμων, μέσα από το πρίσμα των βασικών θεωρητικών προσεγγίσεων των διεθνών σχέσεων, αποτελεί το βασικό αντικείμενο ανάλυσης της παρούσας μελέτης. Η διπλωματία πόλεων αναφέρεται στην αυτόνομη διεθνή δράση των πόλεων, που συχνά λειτουργεί παράλληλα, συμπληρωματικά ή και ανταγωνιστικά προς την εθνική εξωτερική πολιτική. Μέσω μιας διεπιστημονικής μεθοδολογίας που περιλαμβάνει την ποιοτική ανάλυση και τη συγκριτική μελέτη περιπτώσεων, η μελέτη εστιάζει σε ερευνητικά ερωτήματα αναφορικά με τους όρους διαμόρφωσης της συνεργασίας ή/και του ανταγωνισμού μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και πόλεων, το ρόλο των πόλεων ως διεθνών δρώντων, και τον τρόπο με τον οποίο οι πόλεις επηρεάζουν τη διεθνή πολιτική μέσω εργαλείων, όπως τα διεθνή δίκτυα και οι αδελφοποιήσεις πόλεων. Τα μοντέλα ιεραρχικής συνεργασίας, πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, θεσμοθετημένης συνεργασίας, ανάπτυξης διεθνούς ταυτότητας και δικτύωσης πόλεων δεν αναδεικνύουν απλώς διαφορετικούς τρόπους αλληλοσυσχέτισης μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διοίκησης κατά την υλοποίηση των διεθνών συνεργασιών των δήμων, αλλά συνεισφέρουν στην καλύτερη κατανόηση του δυναμικού των τοπικών αρχών στη διαχείριση παγκόσμιων προκλήσεων. Η διπλωματία πόλεων αποτελεί πλέον κρίσιμο παράγοντα στην πολυεπίπεδη και την παγκόσμια διακυβέρνηση, επιτρέποντας στις τοπικές αρχές να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στη διεθνή σκηνή. Η σχέση τους, όμως, με τις εθνικές κυβερνήσεις, αναδεικνύει μια ποικιλία μορφών αλληλεπίδρασης μεταξύ κεντρικού και τοπικού, οι οποίες, κρίνοντας από τις αντιδράσεις των εμπλεκόμενων μερών, φαίνεται να λειτουργούν επιδραστικά τόσο στις αυτόνομες πρωτοβουλίες των ΟΤΑ, όσο και στις κατευθύνσεις της επίσημης εξωτερικής πολιτικής των χωρών τους.

**Λέξεις-κλειδιά:** διεθνείς συνεργασίες δήμων, παγκόσμια διακυβέρνηση, θεωρίες διεθνών σχέσεων

### Abstract

The relationship between central administrations and local authorities in the context of the international partnerships of municipalities, through the prism of the basic theoretical approaches of international relations, is the main topic of this study. City diplomacy refers to the autonomous international activity of local authorities, which often operates in parallel, complementary or even competitively to national foreign policy. Through an interdisciplinary methodology that includes

Τεύχος 5, Αρ. 1.

qualitative analysis and comparative case studies, this study focuses on research questions regarding the terms of cooperation and competition between central administrations and cities, the role of cities as international actors, and the way in which cities influence international politics through tools, such as international city networks and town-twinning. The models of hierarchical cooperation, multilevel governance, institutionalized cooperation, development of international identity and city networking, not only highlight different ways of interrelation between the different levels of administration, but also contribute to a better understanding of the potential of local authorities in managing global challenges. City diplomacy is acknowledged as a crucial factor in multilevel and global governance, allowing local authorities to play an active role on the international stage. However, their relationship with national governments highlights a variety of forms of interaction between central and local levels, which, judging from the reactions of the stakeholders, seem to operate influentially both on the autonomous initiatives of local authorities and on the directions of their countries' official foreign policy.

**Keywords:** international cooperation of municipalities, global governance, theories of international relations

## Εισαγωγή

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες διαπιστώνουμε μια μετατόπιση της λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης από τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων (local managerialism) στη δικτυωμένη και παγκοσμιοποιημένη αστική διακυβέρνηση (Davidson et al., 2019). Οι πόλεις παγκοσμίως ενισχύουν πλέον τη διεθνή παρουσία τους μέσω διμερών σχέσεων, εθνικών, περιφερειακών και διεθνών δικτύων πόλεων, καθώς και με άμεση συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς. Υπολογίζεται ότι το 70% των πόλεων παγκοσμίως συμμετέχει σε κάποια μορφή διεθνούς συνεργασίας (Καρβούνης, 2021). Ο κομβικός ρόλος των πόλεων στην αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων διαπιστώθηκε περίτρανα κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 (Karvounis, 2022· Pejic et al., 2022· Grandi, 2021). Τα διεθνή δίκτυα πόλεων και οι συμπράξεις των τοπικών αρχών σε διεθνές επίπεδο παραπέμπουν σε ένα άλλο μοντέλο διακυβέρνησης, στο πλαίσιο μιας «τοπικοποίησης της εξωτερικής πολιτικής» (Acuto et al., 2024· Hocking, 1993, 27), όπου οι υποεθνικές αρχές υπερασπίζονται τα συμφέροντά τους σε διεθνές επίπεδο, αμφισβητώντας τις παραδοσιακές διαδικασίες σχεδιασμού και χάραξης της εξωτερικής πολιτικής (Καρβούνης, 2021· Acuto, 2020). Πράγματι, σύμφωνα με τον Thakur (2008, σ. 289), αυτή η νέα μορφή διακυβέρνησης είναι «ένα πολύπλοκο σύνολο τυπικών και άτυπων θεσμών, μηχανισμών, σχέσεων και διαδικασιών μεταξύ κρατών, αγοράς, πολιτικών και οργανισμών, διακυβερνητικών και μη κυβερνητικών, μέσω των οποίων συλλογικά συμφέροντα αρθρώνονται, δικαιώματα και υποχρεώσεις θεσμοθετούνται και διαφορές διαμεσολαβούνται». Υπό αυτό το πρίσμα, ανατέλλει μια νέα διαλεκτική μεταξύ παγκόσμιου και τοπικού επιπέδου (Pejic et al. 2024· Beck 2005, σ.145· Castells 2008, σ.472). Αν και η Σύμβαση της Βιέννης για τις Διπλωματικές Σχέσεις (1961) δεν παρέχει στις τοπικές αρχές αναγνώριση και διακριτή νομική προσωπικότητα κατά την υλοποίηση των διεθνών συνεργασιών τους, και σε καμία περίπτωση διεθνή δικαιοπρακτική ικανότητα, ωστόσο, προκύπτει αναπόδραστα μια

Τεύχος 5, Αρ. 1.

διαφορετική προσέγγιση στις επίσημες στρατηγικές των διεθνών συνεργασιών των κεντρικών διοικήσεων, με την ενεργό συνδρομή του υποεθνικού επιπέδου διοίκησης (Creutz, 2023).

Ο όρος «διπλωματία πόλεων» εισήλθε στη βιβλιογραφία των πολιτικών επιστημών στα τέλη της δεκαετίας του 2000 για να περιγράψει τις διεθνείς σχέσεις των τοπικών αρχών (Grandi, 2020). Η έννοια αναδύθηκε μέσα από τη συνεργασία δικτύων πόλεων και των ερευνητικών πρωτοβουλιών δεξαμενών σκέψης, όπως το ολλανδικό Ινστιτούτο Clingendael, και αποτέλεσε το θεωρητικό υπόβαθρο της πρώτης παγκόσμιας διάσκεψης για τη διπλωματία των πόλεων το 2008. Παρά την ευρεία σύνδεση του όρου με την κλιματική δράση ή τη μετανάστευση, η αρχική έμφαση στις σχετικές αναφορές της δεκαετίας του 2000 αφορούσε το ρόλο των τοπικών αρχών σε βασικούς τομείς ασφάλειας, όπως η πρόληψη συγκρούσεων, η οικοδόμηση της ειρήνης και η μετασυγκρουσιακή ανοικοδόμηση (Congress of Local and Regional Authorities 2008a; Congress of Local and Regional Authorities 2008b).

Πολλοί παράγοντες της παγκόσμιας πολιτικής αγάλιασαν αυτό το διευρυμένο ρόλο των πόλεων, ωστόσο, με την άνοδο του λαϊκισμού, οι εντάσεις μεταξύ κεντρικών και τοπικών αρχών έχουν εκτοξευθεί σε νέα ύψη σε φλέγοντα ζητήματα πολιτικής, όπως το κλίμα, η μετανάστευση και η αντιμετώπιση πανδημιών. Εν προκειμένω, το 2017 ο επικεφαλής του State Department, Mike Pompeo ανακοίνωσε ότι οι ΗΠΑ, καίτοι την είχαν υπογράψει το 2015 υπό την Προεδρία Obama, αποχωρούν επισήμως από τη Συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα. Χωρίς δεύτερη σκέψη, 407 Αμερικανοί δήμαρχοι ένωσαν τις δυνάμεις τους, σχηματίζοντας το δίκτυο Climate Mayors και δήλωσαν ότι θα σεβαστούν όσα ορίζονται στη Συμφωνία, διότι εκπροσωπούν 70 εκατομμύρια Αμερικανούς πολίτες. Στα τέλη του 2019, εισήχθη στο Κογκρέσο των ΗΠΑ το νομοσχέδιο City and State Diplomacy Act, που απέβλεπε στην αξιοποίηση και μεγιστοποίηση του αντίκτυπου της διεθνούς δέσμευσης των Πολιτειών και των πόλεων των ΗΠΑ, προτείνοντας τη δημιουργία ενός Γραφείου Υποεθνικής Διπλωματίας εντός του αμερικανικού State Department για την υποστήριξη των διπλωματικών προσπαθειών των υποεθνικών αρχών και στο κείμενό του αναγνωρίζει τον «ολοένα και πιο σημαντικό» ρόλο που διαδραματίζουν αυτοί οι φορείς στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ (Pira and Bouchet, 2021; Burns, 2019). Ένα χρόνο αργότερα, εν μέσω της πανδημίας (τέλη του 2020), η ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Αυστραλίας εισήγαγε και ψήφισε με πρωτοφανή σπουδή νομοσχέδιο για τις εξωτερικές σχέσεις της χώρας. Η νομοθεσία αυτή θέσπισε ένα καθεστώς όπου οι δημόσιες οντότητες στην Αυστραλία, συμπεριλαμβανομένων των πολιτειακών και τοπικών αρχών και των δημοσίων πανεπιστημίων, πρέπει να αναφέρουν όλες τις συμφωνίες που συνάπτουν με αλλοδαπά νομικά πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένων εθνικών, πολιτειακών και τοπικών αρχών. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση της χώρας έχει τη δυνατότητα να επανεξετάσει αυτές τις συμφωνίες και να τις ακυρώσει μονομερώς, εάν θεωρηθεί ότι δεν συνάδουν με την «εξωτερική πολιτική της Αυστραλίας». Η νομοθεσία αυτή θεωρείται ευρέως ότι αποτελεί απάντηση στην απόφαση της Πολιτείας της Βικτώριας να υπογράψει μνημόνιο κατανόησης με την κινεζική κυβέρνηση σχετικά με την πρωτοβουλία Belt and Road (Pejic et al., 2020). Τέλος, η πόλη της Ταϊπέι έχει αναπτύξει διμερείς σχέσεις με περισσότερες από 50 πόλεις παγκοσμίως και είναι ενεργό μέλος σημαντικών δικτύων πόλεων, όπως το United Cities and Local Governments (UCLG), το Citynet και συμμετέχει στις Συνόδους Κορυφής των πόλεων της Ασίας και του Ειρηνικού. Δεδομένων των περιορισμών της Ταϊβάν όσον αφορά τη συμμετοχή της σε διεθνείς

Τεύχος 5, Αρ. 1.

πολυμερείς συναντήσεις, η Ταϊπέι αξιοποιεί τις διεθνείς συνεργασίες της για να προωθήσει τα συμφέροντα, όχι μόνο της πόλης, αλλά και της Ταϊβάν ευρύτερα (Kosovas, 2020; Karvounis, 2024).

Κατόπιν των ανωτέρω, η παρούσα μελέτη επιχειρεί να χαρτογραφήσει τη σχέση κεντρικής διοίκησης και δημοτικών αρχών μέσα από τις θεωρίες των διεθνών σχέσεων. Η μέχρι σήμερα εννοιολογική διαχείριση της εν λόγω σχέσης, όπως θα δούμε στη συνέχεια, δεν εξετάζει τον αντίκτυπο της στις διπλωματικές πρωτοβουλίες των δημοτικών αρχών. Αντίθετα, οι θεωρίες των διεθνών σχέσεων παρέχουν τα εννοιολογικά και θεωρητικά εργαλεία που βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα τις πολυεπίπεδες και συχνά αλληλοσυμπληρούμενες ή αλληλοσυγκρουόμενες δυναμικές μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και πόλεων. Σε αυτό το πλαίσιο, μετά τη βιβλιογραφική ανασκόπηση της σχέσης κεντρικής διοίκησης και τοπικών αρχών, και την αναφορά στη μεθοδολογική προσέγγισή της, η μελέτη εξετάζει τα μοντέλα αυτής της σχέσης υπό το πρίσμα των θεωριών των διεθνών σχέσεων και στο τέλος αποτυπώνει τις προοπτικές σε πολιτικό και θεωρητικό επίπεδο της χρησιμότητας αυτής της κατηγοριοποίησης.

### Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Η σχέση των κεντρικών διοικήσεων με τις τοπικές αρχές συχνά προσεγγίζεται με μια προκατασκευασμένη αφήγηση που φέρνει αντιμέτωπες τις «πόλεις έναντι των κρατών» (Curtis, 2016), όπου τα κράτη αντιπροσωπεύουν στάσιμες πολιτικές οντότητες που ξεπερνιούνται από το τέλμα της γεωπολιτικής και του πολυμερούς διπλωματικού αδιεξόδου, ενώ οι πόλεις είναι προοδευτικοί και ευέλικτοι οργανισμοί, ικανοί να αντιμετωπίσουν τις παγκόσμιες προκλήσεις μέσω της δικτυακής τους συνεργασίας (Barber, 2013). Για παράδειγμα, οι Milani & Ribeiro (2011), παρουσιάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι πόλεις της Βραζιλίας έχουν αρχίσει να χαράσσουν τα δικά τους πεδία δραστηριοποίησης μέσα στις διεθνείς σχέσεις, υποστηρίζοντας μια αλλαγή παραδείγματος από την παραδοσιακή διπλωματία του έθνους-κράτους σε μια πιο διαφοροποιημένη πολυεπίπεδη διπλωματία. Η έρευνά τους υπογραμμίζει τη σημασία του συντονισμού μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης - ομοσπονδιακής, πολιτειακής και δημοτικής - επισημαίνοντας ότι ενώ οι δήμοι αναζητούν αναγνώριση και αυτονομία στη διεθνή σκηνή, δεν υπονομεύουν απαραίτητα την εθνική εξωτερική πολιτική. Αντίθετα, οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι πόλεις της Βραζιλίας συμμετέχουν σε «παραδιπλωματικές» δραστηριότητες που ενισχύουν τις τοπικές διεθνείς στρατηγικές διαχείρισης, ιδιαίτερα σε τομείς, όπως η συνεργασία σε ζητήματα υποδομών και ανάπτυξης. Σε αυτό το πλαίσιο, οι Curtis & Acuto (2018) επέκτειναν τη συζήτηση, επισημαίνοντας ότι οι πόλεις δεν είναι απλώς παθητικοί φορείς, αλλά αποκτούν σημαντική ισχύ στην παγκόσμια πολιτική, ιδιαίτερα στη σφαίρα της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης. Υπογραμμίζουν μάλιστα ότι τα δίκτυα πόλεων και οι διαδημοτικές συνεργασίες έχουν γίνει ζωτικής σημασίας για την αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων, τοποθετώντας τις πόλεις ως ηγέτες στο θέμα της κλιματικής πολιτικής. Αυτή η προοπτική μετατοπίζει την εστίαση από μια εθνικοκεντρική θεώρηση της διπλωματίας σε αυτή που αναγνωρίζει τη δράση των πόλεων ως κρίσιμο παράγοντα στο παγκόσμιο πολιτικό τοπίο. Επίσης, από την πλευρά της πολιτικής επιστήμης και της αστικής γεωγραφίας, η σχέση αυτή διερευνάται στο πλαίσιο των επιρροών της παγκοσμιοποίησης στις χωρικές πολιτικές των κρατών (Brenner, 2004). Ήδη, από τις δεκαετίες του 1970 και 1980 η πολιτική επιστήμη ασχολείται ενεργά με αυτή τη σχέση (Rhodes, 1980; 2018), την οποία συναντούμε και στο πεδίο του δικαίου της τοπικής αυτοδιοίκησης (Frug, 2014), στη

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2025

Καρβούνης, Α. (2025). Η Διπλωματία Πόλεων, Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές Αντιπαραθέσεις: Μοντέλα Συνεργασίας μεταξύ Κεντρικών Διοικήσεων και Δημοτικών Αρχών 5(1), 25-40.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Τεύχος 5, Αρ. 1.

διπλωματική θεωρία με τα πολυσυζητημένα «παίγνια δύο επιπέδων» του Robert Putnam (1988), στην ανάλυση των υποεθνικών διπλωματικών διαστάσεων και εντάσεων στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και τις αναπτυσσόμενες μεγαλουπόλεις της, καθώς και στο πεδίο της δημόσιας διοίκησης, ιδίως σε σχέση με το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και άλλες περιπτώσεις διοικήσεων βορειοευρωπαϊκών χωρών (Laffin, 2009). Πιο πρόσφατα η Marechetti (2021, 52-53) επιχείρησε να αποκωδικοποιήσει αυτή τη σχέση μεταξύ της εθνικής κυβέρνησης και των τοπικών αρχών, κινούμενη μεταξύ της ενισχυμένης συνεργασίας και του ανταγωνισμού ή της ανταγωνιστικής συνεργασίας και της αδιαφορίας. Τέλος, οι Rejic και Acuto (2022), αναλύοντας τις δύο διαφορετικές στρατηγικές των ΗΠΑ και Αυστραλίας απέναντι στις διεθνείς δράσεις των υποεθνικών αρχών τους, καταλήγουν στην αναγκαιότητα της μεγαλύτερης εμπάθουσας και συγκριτικής ανάλυσης στη σχέση κεντρικής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης, διότι το αποτέλεσμα της μεγαλύτερης εμπλοκής των εθνικών διοικήσεων στις διεθνείς προτεραιότητες των τοπικών αρχών μπορεί είτε να ενισχύσει τη φωνή των δήμων στην πολυεπίπεδη εθνική εξωτερική πολιτική είτε να υποσκάψει τους προοδευτικούς στόχους τους.

Από αυτήν την άποψη, υποστηρίζουμε ότι η προσέγγιση των διεθνών σχέσεων προσφέρει μια ουσιαστική προστιθέμενη αξία στην εξέταση της σχέσης των κεντρικών διοικήσεων με τους δήμους, στο πλαίσιο της διπλωματίας πόλεων. Οι διεθνολογικές προσεγγίσεις μάς παρέχουν εκείνα τα εννοιολογικά και θεωρητικά εργαλεία που βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα τις πολυεπίπεδες και συχνά αλληλοσυμπληρούμενες ή αλληλοσυγκρουόμενες δυναμικές μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και τοπικών αρχών που επηρεάζουν καταλυτικά το παρόν και το μέλλον των διεθνών συνεργασιών των δήμων.

### Μεθοδολογία της μελέτης

Η μελέτη της σχέσης μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και τοπικών αρχών στη διπλωματία πόλεων υπό το πρίσμα των διεθνών σχέσεων βασίζεται σε μια πολυδιάστατη μεθοδολογία και στοχεύει στην απάντηση συγκεκριμένων ερευνητικών ερωτημάτων. Πιο συγκεκριμένα, η ποιοτική ανάλυση περιλαμβάνει τη μελέτη περιπτώσεων (case studies), καθώς και ανάλυση πολιτικών κειμένων και συμφωνιών. Ειδικότερα, η σύγκριση μεταξύ εθνικών νομικών πλαισίων αναδεικνύει ανάγλυφα την πολυμορφία της σχέσης μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και δήμων. Αυτή η μεθοδολογία βοηθά στη διαμόρφωση γενικευμένων συμπερασμάτων σχετικά με το χώρο που προσφέρεται στη διπλωματία πόλεων από τις εθνικές αρχές. Περαιτέρω, ο συνδυασμός θεωρητικών πλαισίων, προερχομένων από τις διεθνείς σχέσεις, τη δημόσια διοίκηση και την πολιτική επιστήμη συνδράμει στην κατανόηση των πολύπλοκων δυναμικών που ασκούνται στις δράσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης σε διεθνές επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο, η μελέτη διερευνά, πρώτον, τη συνεισφορά διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων στην ερμηνεία της διεθνούς δράσης των πόλεων και στη διαμόρφωση των πολιτικών τους· δεύτερον, τη φύση των σχέσεων συνεργασίας ή ανταγωνισμού μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και πόλεων, και πώς αυτές επηρεάζουν τη διεθνή παρουσία των τοπικών αρχών· τρίτον, τη θέση των πόλεων στη διεθνή σκηνή και τη σχέση τους με τις εθνικές πολιτικές, εστιάζοντας στην αυτονομία και τις περιοριστικές παραμέτρους που τίθενται από τις κεντρικές κυβερνήσεις· και τέταρτον, τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους οι πόλεις για τη διεθνή παρουσία τους, όπως τα διεθνή δίκτυα πόλεων, οι Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ), η συμμετοχή σε παγκόσμιες συνόδους, και οι αδελφοποιήσεις πόλεων.

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2025

Καρβούνης, Α. (2025). Η Διπλωματία Πόλεων, Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές Αντιπαραθέσεις: Μοντέλα Συνεργασίας μεταξύ Κεντρικών Διοικήσεων και Δημοτικών Αρχών 5(1), 25-40.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

## Τα Μοντέλα της σχέσης Κεντρικών Διοικήσεων και Πόλεων στη Διεθνή Σκηνή

Η διπλωματία πόλεων, στο πλαίσιο της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, αναδεικνύει ενδιαφέροντες τρόπους για την ανάλυση των σχέσεων και συνεργασιών μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και δημοτικών αρχών. Κάθε θεωρητική σχολή προσφέρει διαφορετικά μοντέλα και εξηγήσεις για το πώς οι πόλεις μπορούν να λειτουργούν ως αυτόνομοι φορείς στη διεθνή σκηνή ή να συμπληρώνουν ή να αντιπαρέρχονται την εξωτερική πολιτική των εθνικών κυβερνήσεων.

### *Η Σχολή του Ρεαλισμού: Το Μοντέλο της Ιεραρχικής Συνεργασίας*

Η ρεαλιστική θεωρία δίνει έμφαση στην κυριαρχία των κρατών, θεωρώντας τα κράτη ως τους μοναδικούς παίκτες στο διεθνές σύστημα. Εν προκειμένω, για τον Morgenthau (1948), η διπλωματία πόλεων δεν θα μπορούσε να υπερβεί τα όρια που της θέτει η εθνική εξωτερική πολιτική. Ο δε Kenneth Waltz (1979), μέσω της θεωρίας του δομικού ρεαλισμού (ή νεορεαλισμού), υποστηρίζει ότι η διεθνής δράση των πόλεων είναι περιορισμένη και δεν μπορεί να αντικαταστήσει το ρόλο των κρατών στη διαχείριση των διεθνών σχέσεων. Περαιτέρω, ο John Mearsheimer (2001), ως εκπρόσωπος του επιθετικού ρεαλισμού, υποστηρίζει ότι τα κράτη ανταγωνίζονται για ηγεμονία και ασφάλεια σε ένα διεθνές σύστημα που επικεντρώνεται στη στρατιωτική ισχύ και την κρατική κυριαρχία. Από αυτή την άποψη, η διπλωματία πόλεων δεν θεωρείται σημαντική ή ικανή να επηρεάσει τη γεωπολιτική. Οι πόλεις δεν έχουν στρατιωτική ισχύ ή την ικανότητα να διασφαλίσουν την ασφάλεια με τον τρόπο που μπορούν τα κράτη, άρα η ανεξάρτητη δράση τους είναι κατά βάση συμβολική και περιορισμένη. Ο Mearsheimer θα έβλεπε με σκεπτικισμό τη διεθνή δράση των πόλεων, εκτός και αν εξυπηρετεί άμεσα τα εθνικά συμφέροντα. Ο Stephen Walt (1987), με τη θεωρία του για τη διαμόρφωση συμμαχιών, τονίζει ότι τα κράτη συνάπτουν συμμαχίες κυρίως για την αντιμετώπιση εξωτερικών απειλών. Οι πόλεις, χωρίς κυριαρχία ή στρατιωτική ισχύ, δεν μπορούν να ενταχθούν ή να δημιουργήσουν συμμαχίες με την ίδια στρατηγική επιρροή όπως τα κράτη.

Στο πλαίσιο αυτό, η διπλωματία πόλεων θεωρείται δευτερεύουσα για τις κεντρικές διοικήσεις. Οι πόλεις συμμετέχουν σε διεθνείς συνεργασίες μόνο κατόπιν της σύμφωνης γνώμης των κεντρικών διοικήσεων, οι οποίες ασκούν ισχυρό έλεγχο, καθορίζοντας τους στόχους των ΟΤΑ σε διεθνές επίπεδο. Για παράδειγμα, στην Ισπανία, ο νόμος 2/2014, της 25ης Μαρτίου, για τη δράση και την κρατική υπηρεσία εξωτερικού, προβλέπει ότι οι τοπικές αρχές μπορούν να ασκούν δραστηριότητες στο εξωτερικό, στο πλαίσιο των εξουσιών που τους ανατίθενται από το Σύνταγμα και τους νόμους, κατόπιν προηγούμενης έκθεσης του Υπουργείου Εξωτερικών, η οποία, υποχρεωτικά, αποστέλλεται στην τοπική αρχή. Στην Κροατία, σύμφωνα με το νόμο για την τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση, η απόφαση του αντιπροσωπευτικού οργάνου για τη δημιουργία διεθνούς συνεργασίας υπόκειται σε έλεγχο νομιμότητας από το όργανο της κεντρικής διοίκησης, που είναι αρμόδιο για την τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση, δηλ. το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Διοίκησης. Εάν το αρμόδιο Υπουργείο κρίνει ότι η απόφαση για την έναρξη διεθνούς συνεργασίας δεν είναι σύμφωνη με το νόμο, θα προτείνει, εντός 8 ημερών από την παραλαβή της, στην κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Κροατίας να ανακαλέσει την απόφαση. Η κυβέρνηση μπορεί εντός 30 ημερών από την παραλαβή της πρότασης του Υπουργείου να εκδώσει αιτιολογημένη απόφαση με την οποία ανακαλεί την απόφαση του ΟΤΑ.

Τεύχος 5, Αρ. 1.

Στη Γαλλία, εάν υπογραφεί συμφωνία μεταξύ τοπικής αρχής και ξένου ομολόγου, η συμφωνία πρέπει να σταλεί στον εκπρόσωπο του κράτους. Ο εκπρόσωπος του κράτους μπορεί να παραπέμψει αυτές τις συμφωνίες στο διοικητικό δικαστήριο εάν κρίνει ότι δεν συμμορφώνονται με το νομικό πλαίσιο ή έρχονται σε αντίθεση με τις διεθνείς δεσμεύσεις της Γαλλίας. Ωστόσο, δεν πρόκειται για διαδικασία προληπτικού ελέγχου, αλλά για έλεγχο εκ των υστέρων. Στην Πολωνία, το Υπουργείο Εξωτερικών δίνει τη συγκατάθεσή του στις διεθνείς δεσμεύσεις της τοπικής αρχής, σύμφωνα με το νόμο της 15ης Σεπτεμβρίου 2000 (Journal of Laws of 2000, No. 91, item 1009, of 2002, No. 113, item 984). Σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ των στόχων της εξωτερικής πολιτικής του κράτους και της τοπικής πολιτικής διεθνούς συνεργασίας, ο Υπουργός Εξωτερικών μπορεί να ανακαλέσει τη συγκατάθεση της κεντρικής διοίκησης. Στη Σερβία, η διεθνής συνεργασία μεταξύ τοπικών αρχών ρυθμίζεται από το Νόμο για την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Σε συνεργασία με τη Γραμματεία Νομοθεσίας της Δημοκρατίας, το Υπουργείο Τοπικής Αυτοδιοίκησης θέσπισε ειδική διαδικασία για τη λήψη της συγκατάθεσης της κυβέρνησης. Η απόφαση του δήμου υποβάλλεται στο Υπουργείο για να λάβει τη γνώμη των αρμόδιων αρχών προτού υποβληθεί πρόταση στην κυβέρνηση να εγκρίνει τη βούληση της δημοτικής αρχής για τη σύναψη διεθνούς συνεργασίας. Τελευταίο, αλλά εξίσου σημαντικό, παράδειγμα, αποτελούν οι διατάξεις των άρθρων 219-220 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (ν. 3463/2006) και των όμοιων άρθρων 96 και 101 του «Προγράμματος Καλλικράτης» (ν.3852/2010), σύμφωνα με τις οποίες οι ελληνικοί δήμοι συνεργάζονται με ΟΤΑ της αλλοδαπής, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, για τη συμμετοχή τους σε διεθνή δίκτυα πόλεων, αδελφοποιήσεις πόλεων, ευρωπαϊκά και διεθνή προγράμματα, ΕΟΕΣ, καθώς και σε πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις και συμφωνίες για την αντιμετώπιση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος. Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 219 παρ.3 και 220 παρ.3 του ν. 3463/2006, η διυπουργική τριμελής Επιτροπή του άρθρου 4 παρ. 2β του ν. 3345/2005 είναι το αρμόδιο όργανο της κεντρικής κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας για την εξέταση της συμβατότητας των διεθνών πρωτοβουλιών των δήμων με τις εθνικές πολιτικές, την εθνική και ενωσιακή νομοθεσία, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους και των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας (Karvounis, 2023, 146-156).

### ***Η Φιλελεύθερη Σχολή: Το Μοντέλο της Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης***

Η φιλελεύθερη σχολή εστιάζει περισσότερο στην αμοιβαία εξάρτηση και στη συνεργασία μεταξύ κρατικών και μη-κρατικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών αρχών. Οι πόλεις μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη διεθνή σκηνή, καθώς η διπλωματία τους προάγει τις οικονομικές και πολιτιστικές συνεργασίες, προάγει την ειρήνη και διευκολύνει τη συνεργασία σε παγκόσμια ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή και η μετανάστευση. Στο μοντέλο πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, οι πόλεις και οι κεντρικές κυβερνήσεις συνεργάζονται στενά, αλλά οι πόλεις έχουν μεγαλύτερη αυτονομία για να αναπτύξουν σχέσεις με άλλους διεθνείς φορείς. Το μοντέλο αυτό αναγνωρίζει ότι οι πόλεις μπορούν να προωθούν συγκεκριμένα συμφέροντα, όπως περιβαλλοντικές ή οικονομικές πρωτοβουλίες, και να δρουν ως ανεξάρτητοι διεθνείς παράγοντες. Μάλιστα η Slaughter (2005) ήταν εκείνη που ανέπτυξε την ιδέα των διακρατικών δικτύων και της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης. Σύμφωνα με τη θεώρησή της, η διεθνής πολιτική δεν περιορίζεται πλέον σε κεντρικούς θεσμούς της διοίκησης, αλλά περιλαμβάνει συμπράξεις που συνδέουν πόλεις, περιφέρειες και άλλες τοπικές αρχές με αλλοδαπούς εταίρους. Στο πλαίσιο αυτό, οι πόλεις μπορούν να ασκούν διπλωματία και να

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2025

Καρβούνης, Α. (2025). Η Διπλωματία Πόλεων, Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές Αντιπαραθέσεις: Μοντέλα Συνεργασίας μεταξύ Κεντρικών Διοικήσεων και Δημοτικών Αρχών 5(1), 25-40.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Τεύχος 5, Αρ. 1.

συστήνουν διευρυμένες πλατφόρμες για παγκόσμιες συνεργασίες σε τομείς, όπως η βιωσιμότητα και η καινοτομία. Οι πλατφόρμες αυτές επιτρέπουν στις πόλεις να προωθήσουν τα συμφέροντά τους διεθνώς, να ανταλλάξουν βέλτιστες πρακτικές και να επιτύχουν στόχους παγκόσμιας διακυβέρνησης χωρίς να αντιβαίνουν στην εθνική πολιτική. Η διπλωματία πόλεων αναγνωρίζεται ως μια μορφή «ήπιας ισχύος» (Nye, 1990). Στο πλαίσιο της σύνθετης αλληλεξάρτησης (complex interdependence), η οποία αναγνωρίζει ότι οι διεθνείς σχέσεις δεν καθορίζονται μόνο από κρατικές συγκρούσεις, αλλά και από αμοιβαία οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική εξάρτηση μεταξύ διαφόρων φορέων, οι πόλεις μπορούν να συνεισφέρουν στην ενίσχυση της ειρήνης και της σταθερότητας μέσω συνεργασίας και ανταλλαγών, ενθαρρύνοντας πρακτικές που προωθούν τις κοινές αξίες και στόχους, ανεξαρτήτως κρατικών συνόρων. Μέσα από τέτοιες συνεργασίες, οι πόλεις μπορούν να προάγουν τη διαφάνεια, τη συμμετοχική διακυβέρνηση και τη δημοκρατική νοοτροπία, επηρεάζοντας θετικά τις διεθνείς σχέσεις και τα πρότυπα διακυβέρνησης. Από τη μεριά του, ο Ikenberry (2001), προωθώντας την έννοια της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης, υποστηρίζει ότι οι διεθνείς θεσμοί και η συνεργασία μεταξύ κρατών και μη-κρατικών φορέων δημιουργούν μια σταθερή βάση για διεθνή συνεργασία. Στο πλαίσιο της διπλωματίας πόλεων, η θέση του Ikenberry ενισχύει την άποψη ότι οι πόλεις μπορούν να είναι κομβικά σημεία της φιλελεύθερης τάξης, εμποδίζοντας την παγκόσμια σταθερότητα και τη συνεργασία μέσω της ενσωμάτωσής τους σε θεσμούς και πρωτοβουλίες όπως η αειφόρος ανάπτυξη και η διαχείριση κρίσεων. Τέλος, ο Benjamin Barber (2013), καίτοι δεν κατατάσσεται στους εκπροσώπους της κλασικής φιλελεύθερης σχολής, αναδεικνύει τον ενεργό ρόλο των πόλεων στην παγκόσμια διακυβέρνηση, υποστηρίζοντας ότι οι δήμαρχοι και οι πόλεις είναι σε καλύτερη θέση να επιλύουν παγκόσμια προβλήματα, όπως η κλιματική αλλαγή, καθώς είναι πιο ευέλικτοι και πιο κοντά στους πολίτες. Στην προσέγγισή του, οι πόλεις και οι δήμαρχοι μπορούν να διαμορφώσουν τη δική τους ανεξάρτητη διπλωματική στρατηγική, δίνοντας προτεραιότητα σε κοινά προβλήματα και συνδέοντας τις τοπικές κοινότητες σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτός ο «υπερεθνικός ρόλος» των πόλεων προωθεί την αλληλεγγύη και την αποτελεσματική επίλυση ζητημάτων πέρα από τα όρια της εθνικής κυριαρχίας, ενώ παράλληλα ευθυγραμμίζεται με τη φιλελεύθερη θεωρία που υποστηρίζει τη συνεργασία και την ορθή διακυβέρνηση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει ένα παράδειγμα πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, και ειδικότερα η Επιτροπή των Περιφερειών (ΕτΠ), όπου οι πόλεις έχουν τη δυνατότητα να συνεργάζονται απευθείας με ευρωπαϊκούς φορείς σε περιβαλλοντικά και κοινωνικά ζητήματα, χωρίς τη διαμεσολάβηση των κεντρικών κυβερνήσεων. Για παράδειγμα, ως μέλη των ΕΟΕΣ, που συνιστούν δημιούργημα της ΕτΠ για τη διευκόλυνση της διασυνοριακής, διακρατικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας, οι πόλεις δύνανται να υλοποιούν δράσεις καθ' υπέρβαση των αρμοδιοτήτων τους που προβλέπονται στην κείμενη νομοθεσία της χώρας προέλευσής τους (Καρβούνης, 2024).

### **Η Νεοθεσμική Προσέγγιση: Το Μοντέλο Θεσμοθετημένης Συνεργασίας**

Η νεοθεσμική θεωρία δίνει έμφαση στη δύναμη των θεσμών να διαμορφώνουν τη συμπεριφορά των κρατών και των άλλων διεθνών φορέων. Οι θεσμοί παρέχουν σταθερές πλατφόρμες συνεργασίας για τις πόλεις και τις κεντρικές διοικήσεις, ακόμα και σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον. Ο Keohane (1984) υποστηρίζει ότι οι θεσμοί μπορούν να διευκολύνουν τη συνεργασία ακόμα και χωρίς την ύπαρξη ηγεμονίας. Οι πόλεις μπορούν να λειτουργούν ως ανεξάρτητοι φορείς μέσω θεσμών που

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2025

Καρβούνης, Α. (2025). Η Διπλωματία Πόλεων, Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές Αντιπαραθέσεις: Μοντέλα Συνεργασίας μεταξύ Κεντρικών Διοικήσεων και Δημοτικών Αρχών 5(1), 25-40.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>



Τεύχος 5, Αρ. 1.

τις συνδέουν σε κοινές δράσεις και στόχους, όπως συμβαίνει με τα δίκτυα που προωθούν βιώσιμες πολιτικές. Στο μοντέλο θεσμοθετημένης συνεργασίας, οι πόλεις συμμετέχουν σε διακρατικούς και διεθνείς θεσμούς με την υποστήριξη της κεντρικής κυβέρνησης. Ένα παράδειγμα ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ εθνικού και τοπικού επιπέδου παρέχεται από τις εμπειρίες των ΗΠΑ και της Ταϊβάν, όπως είδαμε προηγουμένως. Ιδιαίτερα, το City and State Diplomacy Act ήταν σημαντικός σταθμός στη σχέση ανάμεσα στην αμερικανική ομοσπονδιακή διοίκηση και στις Πολιτείες και τους δήμους, καθώς σηματοδότησε μια συντονισμένη προσπάθεια για τη θεσμοθέτηση της υποεθνικής διπλωματίας και τη μεγιστοποίηση του αντίκτυπού της μέσω της παροχής εθνικής εμπειρογνωμοσύνης και πόρων. Μάλιστα δεν ήταν λίγοι εκείνοι που το χαρακτήρισαν αναγκαιότητα με σκοπό να αναχαιτιστεί η καλά αναπτυγμένη υποεθνική διπλωματία της Κίνας (Rompreo, 2020). Η πρωτοβουλία αυτή παρουσιάζει ένα όραμα για τη διπλωματία των πόλεων, η οποία είναι άρρηκτα συνυφασμένη με τη διπλωματία υπό την ηγεσία του κράτους. Υποστηρίζει ότι είναι προς το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ να «προωθηθούν οι υποεθνικές δεσμεύσεις, να ευθυγραμμιστούν οι δεσμεύσεις αυτές με τους στόχους της εθνικής εξωτερικής πολιτικής και να αξιοποιηθούν οι ομοσπονδιακοί πόροι για να ενισχυθεί ο αντίκτυπος των δεσμεύσεων αυτών». Προτείνει το διορισμό ενός πρεσβευτή επί θητεία για την υποεθνική διπλωματία, ο οποίος θα είναι υπεύθυνος για το συντονισμό της ομοσπονδιακής υποστήριξης, τον εντοπισμό των κενών στους ομοσπονδιακούς πόρους για την υποεθνική διπλωματία, θα αναφέρεται στον υπουργό Εξωτερικών και θα βοηθά στην ανάπτυξη και την υλοποίηση υποεθνικών διπλωματικών δεσμεύσεων. Ο νόμος δημιουργεί, επίσης, ρόλο για το State Department στην υποστήριξη της υποεθνικής διπλωματίας. Το Υπουργείο Εξωτερικών δημιούργησε για πρώτη φορά παρόμοιο γραφείο το 2010, διορίζοντας τη Ρέτα Τζο Λιούις ως ειδική αντιπρόσωπο για τις παγκόσμιες διακυβερνητικές υποθέσεις. Το γραφείο αυτό τελικά εντάχθηκε στο Γραφείο Δημοσίων Υποθέσεων και τελικά καταργήθηκε. Αργότερα στην κυβέρνηση του Obama, ο Ίαν Κλάους λειτούργησε ως Ανώτερος Σύμβουλος για τις Παγκόσμιες Πόλεις στο State Department, ένας ρόλος που επίσης έχει έκτοτε καταργηθεί. Στη συνέχεια υπήρξαν εκκλήσεις για μεγαλύτερη θεσμοθέτηση αυτής της λειτουργίας μέσω του ανωτέρω νομοσχεδίου (Szrak et al., 2022). Άλλο παράδειγμα θεσμοθετημένης συνεργασίας αποτελούν τα ποικίλλα δίκτυα της Πρωτοβουλίας Αδριατικής και Ιονίου, όπως το Φόρουμ Πόλεων Αδριατικής και Ιονίου (Adriatic Ionian Forum of Cities and Towns - FAIC), επιδιώκοντας κατ' αυτόν τον τρόπο να συνεισφέρουν στην αποτελεσματικότερη λειτουργία και της Στρατηγικής Ε.Ε. για τη Μακροπεριφέρεια Αδριατικής-Ιονίου.

### **Η Σχολή του Κονστρουκτιβισμού: Το Μοντέλο Ανάπτυξης Διεθνούς Ταυτότητας Πόλεων**

Η κονστρουκτιβιστική προσέγγιση επικεντρώνεται στις κοινωνικά κατασκευασμένες ταυτότητες και στους ρόλους που μπορούν να διαμορφώσουν οι πόλεις στο διεθνές πεδίο, πέρα από τις κλασικές δομές ισχύος. Σε αυτό το μοντέλο, οι πόλεις αναπτύσσουν τη δική τους ταυτότητα και πολιτιστική επιρροή, η οποία μπορεί να είναι ξεχωριστή από αυτήν της εθνικής κυβέρνησης. Η κεντρική διοίκηση επιτρέπει την ανεξάρτητη ανάπτυξη της διεθνούς ταυτότητας των πόλεων, ιδιαίτερα σε πολιτιστικά και κοινωνικά ζητήματα. Ο κονστρουκτιβισμός αναδεικνύει την επιρροή των κοινωνικών κατασκευών και της ταυτότητας στις διεθνείς σχέσεις. Ο Wendt (1999) και η θεώρησή του για το ρόλο των κοινωνικών ταυτοτήτων και ιδεών στις διεθνείς σχέσεις επηρέασαν καθοριστικά τη μελέτη της διπλωματίας πόλεων. Σύμφωνα με τον Wendt, η διεθνής πολιτική δεν βασίζεται αποκλειστικά στην

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2025

Καρβούνης, Α. (2025). Η Διπλωματία Πόλεων, Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές Αντιπαραθέσεις: Μοντέλα Συνεργασίας μεταξύ Κεντρικών Διοικήσεων και Δημοτικών Αρχών 5(1), 25-40.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Τεύχος 5, Αρ. 1.

αναρχία και την κρατική ισχύ, αλλά και στις κοινές ιδέες και ταυτότητες που μπορούν να δημιουργηθούν μέσω αλληλεπιδράσεων. Στο πλαίσιο αυτό, οι πόλεις, ως δυναμικά αστικά κέντρα με διακριτές ταυτότητες, μπορούν να προωθήσουν αξίες, όπως η βιωσιμότητα ή η κοινωνική δικαιοσύνη, οι οποίες ενδέχεται να αναμορφώσουν τη διεθνή ατζέντα και να επηρεάσουν ακόμα και κρατικούς δρώντες. Η διπλωματία πόλεων δεν συγκρούεται αναγκαστικά με το εθνικό κράτος, αλλά δημιουργεί νέες μορφές συνεργασίας. Από την πλευρά του, ο Katzenstein (1996) τονίζει ότι οι πολιτισμικές αξίες και ταυτότητες διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της κρατικής συμπεριφοράς και της διεθνούς ασφάλειας. Στο έργο του, αναγνωρίζει ότι διαφορετικές κοινωνίες διαμορφώνουν τις προσεγγίσεις τους βάσει των πολιτισμικών τους αξιών. Από αυτή την οπτική, οι πόλεις μπορούν να λειτουργήσουν ως πλατφόρμες προώθησης συγκεκριμένων πολιτισμικών αξιών και να συμβάλλουν στη διεθνή ασφάλεια μέσω της προώθησης πολιτικών και πολιτισμικών αντιλήψεων. Για παράδειγμα, πόλεις που δίνουν έμφαση στην πολυπολιτισμικότητα, όπως η Νέα Υόρκη και το Άμστερνταμ, μπορούν να επηρεάσουν θετικά τη διεθνή συνεργασία σε ζητήματα, όπως η μετανάστευση και η ένταξη. Επίσης, η Ουτρέχτη χαρακτηρίστηκε από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα ως η πρώτη «πόλη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων» στην Ολλανδία, λόγω της στάσης που τήρησε μετά την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων (ECSR) το 2014, σύμφωνα με την οποία οι ολλανδικές αρχές δεν εκπλήρωναν τις υποχρεώσεις τους που απορρέουν από τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, αρνούμενες στους μετανάστες χωρίς έγγραφα και στους αστέγους την πρόσβαση σε επείγουσα κοινωνική βοήθεια. Πιο συγκεκριμένα, οι κεντρικές αρχές της Ολλανδίας θεώρησαν το Χάρτη ως μη δεσμευτικό κείμενο και δεν αποδέχτηκαν τη δικαιοδοσία του σε μη Ολλανδούς πολίτες. Οι πόλεις που αποφάσισαν να παρέχουν στους παράτυπους μετανάστες καταφύγιο έκτακτης ανάγκης μνημόνευαν συχνά τις διατάξεις του Χάρτη και τις συστάσεις της ECSR ως επιχειρήματα για να δικαιολογήσουν τη μη τήρηση των κεντρικών πολιτικών και για να αποφύγουν τις κυβερνητικές κυρώσεις. Ειδικότερα, η εισήγηση που εγκρίθηκε από το δημοτικό συμβούλιο της Ουτρέχτης ανέφερε ότι ορισμένοι μετανάστες χωρίς έγγραφα δεν μπόρεσαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους και ως εκ τούτου θα αναγκάζονταν να ζήσουν στους δρόμους «σε απάνθρωπες συνθήκες». Καθώς αυτή η κατάσταση θα ήταν αντίθετη, τόσο προς την απόφαση της ECSR, όσο και προς τις αρχές του διεθνούς δικαίου, το συμβούλιο της Ουτρέχτης χαρακτήρισε τη στάση της κυβέρνησης για τους μετανάστες και τους άστεγους ως «ανεπιθύμητη, απαράδεκτη και μη εφαρμόσιμη» και αποφάσισε να συνεχίσει να παρέχει σε παράτυπους μετανάστες μια άνευ όρων υποστήριξη και στέγη. Η τοπική ατζέντα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι πολιτικές της πόλης του Άμστερνταμ βασίζονται, επίσης, στην απόφαση της ECSR (Szrak et al., 2022). Οι ανωτέρω πόλεις, από την οπτική του Horf (2002), είναι ικανές να καλλιεργούν συγκεκριμένες κοινωνικές ταυτότητες που επηρεάζουν την εξωτερική τους πολιτική. Αυτό εξηγεί γιατί πόλεις με διαφορετικές ταυτότητες (π.χ. Κοπεγχάγη ή "πράσινη" πόλη) μπορεί να υιοθετήσουν πιο προοδευτικές πολιτικές από εκείνες των κεντρικών διοικήσεων σε παγκόσμια ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή. Οι πόλεις, σύμφωνα με τον Horf, αποτελούν σημαντικούς δρώντες στη διαμόρφωση των διεθνών αντιλήψεων και της συνεργασίας. Επομένως, η διπλωματία πόλεων, από κονστρουκτιβιστική σκοπιά, μπορεί να εξεταστεί ως παράγοντας διαμόρφωσης κανόνων και αξιών, μέσω των διεθνών θεσμών που οι ίδιες οι πόλεις συχνά δημιουργούν. Η διπλωματία πόλεων εντάσσεται σε αυτήν την οπτική, καθώς οι πόλεις ενώνουν τις δυνάμεις τους για να προωθήσουν κοινές αξίες, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία ενδέχεται να μην υποστηρίζονται ενεργά από

Τεύχος 5, Αρ. 1.

την επίσημη εξωτερική πολιτική των χωρών τους. Στη Φινλανδία, οι δήμοι έχουν μακρά παράδοση διεθνούς συνεργασίας. Η στενότερη συνεργασία εντοπίζεται μεταξύ των γειτονικών σκανδιναβικών χωρών – Σουηδίας και Νορβηγίας – όπου υπάρχει εδώ και δεκαετίες ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων χωρίς διαβατήρια, ειδικά μεταξύ των αδελφοποιημένων πόλεων Haparanda και Tornio, στα σύνορα Σουηδίας και Φινλανδίας. Για μια σειρά ζητημάτων πολιτικής, έχει γίνει συζήτηση σχετικά με το εάν χρειάζεται να υπάρξει μια διακρατική συμφωνία που να καθορίζει την έκταση της συνεργασίας των εν λόγω τοπικών αρχών, αλλά αυτή η προσέγγιση έχει κριθεί αρκετά περίπλοκη και θεωρείται καλύτερο να οι δήμοι να εμβραθύνουν τη διεθνή συνεργασία τους σε μια αμοιβαία βάση (Karvounis, 2024).

### **Η Θεωρία της Παγκοσμιοποίησης: Το Μοντέλο της Δικτύωσης Πόλεων**

Η θεωρία της παγκοσμιοποίησης εστιάζει στο ότι οι πόλεις μπορούν να λειτουργούν σε παγκόσμια δίκτυα, ανεξάρτητα από τους κρατικούς περιορισμούς, λόγω των ισχυρών ροών πληροφορίας, κεφαλαίου και ανθρώπων. Οι πόλεις μπορούν να δημιουργούν παγκόσμια δίκτυα για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της παγκοσμιοποίησης, συχνά εκτός των παραδοσιακών κρατικών ορίων. Το μοντέλο της δικτύωσης πόλεων ενισχύει την αυτονομία των πόλεων, επιτρέποντας σε αυτές να αναπτύξουν διεθνή συνεργασία απευθείας με άλλες πόλεις χωρίς τη μεσολάβηση των κεντρικών κυβερνήσεων (Karvounis, 2023). Οι πόλεις συνδέονται με οριζόντιες σχέσεις σε παγκόσμια δίκτυα που στοχεύουν στην επίλυση ζητημάτων, όπως η αστική ανθεκτικότητα και η βιωσιμότητα. Η θεωρία της παγκοσμιοποίησης, η οποία εκφράζεται από μελετητές, όπως οι Saskia Sassen (2001) και Manuel Castells (1996), αναγνωρίζει τις πόλεις ως σημαντικούς κόμβους σε ένα διασυνδεδεμένο παγκόσμιο σύστημα. Η Sassen (2001) υποστηρίζει ότι οι πόλεις, όπως η Νέα Υόρκη, το Λονδίνο και το Τόκιο, έχουν εξελιχθεί σε κέντρα παγκόσμιων ροών κεφαλαίου, εργασίας και πληροφορίας, λειτουργώντας ως δίκτυα που συνδέουν την παγκόσμια οικονομία και πολιτική και μπορούν να έχουν ισχυρή επιρροή σε θέματα παγκόσμιας ατζέντας, όπως οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές πολιτικές. Η ίδια υποστηρίζει ότι η διπλωματία πόλεων είναι αναπόφευκτο μέρος της παγκοσμιοποίησης και απαραίτητη για την αντιμετώπιση ζητημάτων που υπερβαίνουν τα σύνορα, με τις πόλεις να ηγούνται σε παγκόσμια φόρα και δίκτυα. Ο Castells (1996) εστιάζει στη μετάβαση από τη βιομηχανική κοινωνία στην κοινωνία των δικτύων και υποστηρίζει ότι οι πόλεις λειτουργούν ως κεντρικοί κόμβοι σε ένα παγκόσμιο δίκτυο πληροφοριών και γνώσης. Στη θεωρία του για την Κοινωνία των Δικτύων, ο Castells επισημαίνει ότι οι πόλεις αποκτούν αυξημένη σημασία λόγω της ικανότητάς τους να συνδέουν ανθρώπους, ιδέες και κεφάλαια σε παγκόσμια κλίμακα. Με βάση αυτή τη λογική, η διπλωματία πόλεων επιτρέπει στις πόλεις να συνεργάζονται ανεξάρτητα από τις εθνικές πολιτικές των χωρών τους, ιδιαίτερα σε ζητήματα που απαιτούν καινοτομία και προσαρμοστικότητα, όπως η κλιματική αλλαγή και οι ψηφιακές τεχνολογίες. Ο Taylor (2004) αναπτύσσει τη θεωρία του παγκόσμιου δικτύου πόλεων και υποστηρίζει ότι οι πόλεις συνδέονται πλέον μέσω εμπορικών, χρηματοοικονομικών και πολιτιστικών δεσμών, που είναι πιο σημαντικοί από τα παραδοσιακά εθνικά σύνορα. Θεωρεί ότι οι πόλεις μπορούν να λειτουργήσουν ως γέφυρες μεταξύ των τοπικών και παγκόσμιων επιπέδων διοίκησης, μέσω δικτύων συνεργασίας (π.χ. Eurocities, UCLG, C40 Cities Climate Leadership Group) που τις επιτρέπουν να διαπραγματεύονται και να συνεργάζονται απευθείας σε θέματα κλιματικής πολιτικής με τις κεντρικές διοικήσεις. Για παράδειγμα, η Διάσκεψη του ΟΗΕ για το κλίμα (COP28) το

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2025

Καρβούνης, Α. (2025). Η Διπλωματία Πόλεων, Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές Αντιπαραθέσεις: Μοντέλα Συνεργασίας μεταξύ Κεντρικών Διοικήσεων και Δημοτικών Αρχών 5(1), 25-40.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Τεύχος 5, Αρ. 1.

Δεκέμβριο του 2023 στο Ντουμπάι έδειξε, για άλλη μια φορά, πώς τις τελευταίες δεκαετίες οι πόλεις και τα δίκτυά τους σε διεθνές επίπεδο προσφέρουν ένα ολοένα και πιο παγιωμένο μοντέλο κλιματικής συνεργασίας των τοπικών αρχών με το διπλωματικό σώμα των χωρών τους. Η διπλωματία των πόλεων αναμφίβολα ξεπροβάλλει ολοένα πιο δυναμικά στο προσκήνιο των διεθνών σχέσεων και έχει συγκεντρώσει προοδευτικά την ανταπόκριση, όχι μόνο από το φιλανθρωπικό, τον ιδιωτικό και τον ακαδημαϊκό τομέα, αλλά και από ένα πλήθος πρωτοβουλιών και προγραμμάτων του ΟΗΕ, όπως και από ένα αυξανόμενο αριθμό εθνικών κυβερνήσεων. Ο Barber (2013), εμπνευστής του *Παγκόσμιου Κοινοβουλίου των Δημάρχων*, ισχυρίζεται ότι οι πόλεις είναι πιο αποτελεσματικές από τα κράτη στην επίλυση παγκόσμιων προβλημάτων λόγω της άμεσης σχέσης τους με τους πολίτες. Προτείνει μια μορφή «διαδημοτικής διακυβέρνησης» (inter-city governance), όπου οι δήμαρχοι και οι πόλεις θα συνεργάζονται για να αντιμετωπίσουν παγκόσμιες προκλήσεις, όπως η κλιματική αλλαγή και η ανισότητα. Σύμφωνα με τον Barber, οι πόλεις μπορούν να ξεπεράσουν τα κρατικά εμπόδια και να δημιουργήσουν έναν νέο τύπο παγκόσμιας διακυβέρνησης, βασισμένο σε κοσμοπολιτικά ιδανικά.

## Συμπεράσματα

Η εννοιολογική και θεωρητική χαρτογράφηση των μοντέλων της σχέσης των κεντρικών διοικήσεων με τις τοπικές αρχές, στο πλαίσιο της διπλωματίας πόλεων, υπό το πρίσμα των θεωρητικών ρευμάτων των διεθνών σχέσεων, αναδεικνύει την άμεση συνάφεια αυτής της σχέσης με τις διεθνείς δράσεις των δημοτικών αρχών. Η ανάλυση αυτή μας δίνει την ευκαιρία να προβληματιστούμε για τις πιθανές αλλαγές στις διεθνείς συνεργασίες των πόλεων εάν οι εθνικές αρχές επιδιώξουν, όπως για παράδειγμα η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, σε μεγαλύτερη εργαλειοποίησή τους για την εξυπηρέτηση των στόχων της επίσημης εξωτερικής πολιτικής της. Το παράδειγμα της Αυστραλίας και της άσκησης εποπτείας στις 90 και πλέον αδελφοποιήσεις πόλεων της με τις κινεζικές δημοτικές αρχές παραπέμπει σε μια ζοφερή πραγματικότητα για την αυτονομία, την ανεξαρτησία και την καινοτομία των τοπικών διοικήσεων. Αντίθετα, το ελληνικό παράδειγμα της σχέσης κεντρικής διοίκησης και δημοτικών αρχών φαίνεται να αναδεικνύει καλύτερα το δυναμικό των ΟΤΑ στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής. Εν προκειμένω, στο Στρατηγικό Σχέδιο για τον Απόδημο Ελληνισμό 2024-2027, που δημοσιοποίησε πρόσφατα το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, οι αδελφοποιήσεις των ελληνικών πόλεων με αλλοδαπές τοπικές αρχές μνημονεύονται ως βασικοί μοχλοί για την ενίσχυση διμερών και πολυμερών συνεργασιών στον τομέα της Διασποράς. Σύμφωνα με στοιχεία που διατηρεί το ελληνικό Υπουργείο Εσωτερικών<sup>1</sup>, από το 2006 μέχρι σήμερα έχουν εγκριθεί από την Ελληνική Πολιτεία συνολικά 336 αδελφοποιήσεις πόλεων, οι οποίες παραδοσιακά υποβοηθούν και ενισχύουν ενέργειες προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης πολύμορφων συνεργασιών της ελληνικής τοπικής αυτοδιοίκησης με τις τοπικές αρχές των περιοχών όπου δραστηριοποιούνται απόδημοι Έλληνες, αναδεικνύοντας έτσι, αφενός τη δημιουργική εξωστρεφή εικόνα της αυτοδιοίκησης και της Χώρας, και αφετέρου καινοτόμες πρωτοβουλίες των ελληνικών Διασπορών.

Γίνεται, επομένως, πρόδηλο ότι η προσέγγιση των διεθνών σχέσεων μας παρέχει ποικίλες προοπτικές για τη σχέση μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και πόλεων, στο πλαίσιο των διεθνών συνεργασιών των δήμων. Η συνεργασία, ο ανταγωνισμός, η αυτονομία και η συμμετοχή σε παγκόσμια δίκτυα

<sup>1</sup> Γραμματεία Επιτροπής άρθ.4 παρ.2β ν.3345/2005.

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2025

Καρβούνης, Α. (2025). Η Διπλωματία Πόλεων, Διεθνείς Σχέσεις και Εσωτερικές Αντιπαραθέσεις: Μοντέλα Συνεργασίας μεταξύ Κεντρικών Διοικήσεων και Δημοτικών Αρχών 5(1), 25-40.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Τεύχος 5, Αρ. 1.

συνυπάρχουν και διαμορφώνουν ένα ιδιόμορφο εκκρεμές δυναμικό περιβάλλον όπου η αυξημένη διεθνής δραστηριότητα των πόλεων, από τη μια μεριά, οδηγεί σε συγκρούσεις αρμοδιοτήτων με τις εθνικές κυβερνήσεις, ειδικά σε θέματα που θεωρούνται κρίσιμα για την εθνική ασφάλεια ή την εξωτερική πολιτική, και από την άλλη μεριά, προάγει μεγαλύτερη αυτονομία στην εξωτερική τους πολιτική μέσω της συμμετοχής τους σε διεθνή δίκτυα και πρωτοβουλίες, με τις κεντρικές διοικήσεις να λειτουργούν ενίοτε ως υποστηρικτικοί ή ρυθμιστικοί μηχανισμοί. Το ζητούμενο, καταλήγοντας, δεν φαίνεται να είναι ποιο από τα σενάρια που μας προτείνουν οι θεωρίες των διεθνών σχέσεων θα επικρατήσει στο μέλλον στη σχέση μεταξύ κεντρικών διοικήσεων και δήμων, αλλά ο βαθμός αποδοχής, μέτρησης και υπολογισμού από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς του αντίκτυπου της ταυτόχρονης συνύπαρξης αυτών των ποικίλων διακυμάνσεων της αλληλεπίδρασης κεντρικού και τοπικού επιπέδου διοίκησης, τόσο στις πρωτοβουλίες των ΟΤΑ, όσο και στην επίσημη εξωτερική πολιτική των χωρών τους.

## Βιβλιογραφία

- Acuto, M., Pejic, D., Mokhles, S., Leffel, B., Gordon, D., Martinez, R., Cortes, S. (2024) "What three decades of city networks tell us about city diplomacy's potential for climate action", *Nature Cities*, 1 (7), 451-456.
- Acuto, M. (2020). "Prologue: A New Generation of City Diplomacy". Στο: *City Diplomacy. Current Trends and Future Prospects*. Επιμέλεια από S. Amiri, E. Sevin, Basingstoke: Palgrave Macmillan, vii-xi.
- Barber, B.R. (2013) *If Mayors Ruled the World. Dysfunctional Nations, Rising Cities*, New Haven & London: Yale University Press.
- Beck, U. (2005) "The Cosmopolitan State: Redefining Power in the Global Age", *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 18 (3/4), 143-159.
- Burns, W.J. (2019) "The Lost Art of American Diplomacy Can the State Department Be Saved?", *Foreign Affairs*, May/June, 98 (3), σσ.98-107.
- Castells, M. (2008) *Information and Networks*. Στο: *Social theory: The Multicultural and Classic Readings*. Επιμέλεια από C. Lemert, Philadelphia, PA: Westview.
- Castells, M. (1996) *The Rise of the Network Society*, Malden, Mass.: Blackwell Publishers.
- Congress of Local and Regional Authorities (2008b) "City Diplomacy", *Resolution*, 251, Strasbourg: Council of Europe.
- Congress of Local and Regional Authorities (2008a) "City Diplomacy", *Recommendation*, 234, Strasbourg: Council of Europe.
- Creutz, K. (2023) "Cities as Global Actors. Bringing Governance Closer to the People", *Briefing Paper*, 354, February, Finnish Institute of International Affairs.
- Curtis, S. (2016) "Introduction". Στο: *The Power of Cities in International Relations*. Επιμέλεια από S. Curtis, London and New York: Routledge.
- Davidson, K., Coenen, L., Acuto, M., & Gleeson, B. (2019) "Reconfiguring urban governance in an age of rising city networks: A research agenda", *Urban Studies*, 56(16), 3540–3555. <https://www.jstor.org/stable/26958656>.
- Finnemore, M. (1996) *National Interests in International Society*, Ithaca: Cornell University Press.
- Frug, G. E. (2014) "The Central-Local Relationship," *Stanford Law & Policy Review*, 25(1), 1–20.
- Grandi, L. K. (2021) "How Cities Cooperate to Address Transnational Challenges". Στο: *The Palgrave Encyclopedia of Urban and Regional Futures*. Επιμέλεια από in R.C. Brears, Cham: Palgrave Macmillan, 880–889.
- Grandi, L. K. (2020) *City Diplomacy*, Cham: Palgrave Macmillan.
- Held, D. (2010) *Cosmopolitanism: ideals and realities*, Malden, MA: Polity Press.

Τεύχος 5, Αρ. 1.

- Hocking, B. (1993) *Localising Foreign Policy. Non-Central Governments and Multilayered Diplomacy*, New York: St.Martin's Press.
- Hopf, T. (2002) *Social Construction of International Politics: Identities & Foreign Policies, Moscow, 1955 and 1999*, Ithaca: Cornell University Press.
- Ikenberry, G.J. (2001) *After Victory: Institutions, Strategic Restraint, and the Rebuilding of Order after Major Wars*, Princeton: Princeton University Press.
- Καρβούνης, Α. (2024) *ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΠΟΛΕΩΝ IIII. Οι Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Εδαφικής Συνεργασίας (ΕΟΕΣ) των Ελληνικών Δήμων. Θεσμικό Πλαίσιο και Δράσεις ΕΟΕΣ*, Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών.
- Karvounis, A. (2024) *City Diplomacy-An Introduction*, London and New York: Routledge.
- Karvounis, A. (2023) *City Diplomacy and the Europeanisation of Local Government - Prospects of Networking in the Greek Municipalities*, Palgrave Macmillan.
- Karvounis, A. (2022) 'City Diplomacy and Public Policy in the Era of COVID-19: Networked Responses from the Greek Capital', *Studia z Polityki Publicznej / Public Policy Studies*, 9 (2), 47-62.
- Καρβούνης, Α. (2021) *Διπλωματία Πόλεων και Εξευρωπαϊσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης-Ο Διοικητικός Εκσυγχρονισμός και οι Προοπτικές της Ευρωπαϊκής Δικτύωσης των Ελληνικών Δήμων*, Αθήνα: εκδ. ΔΙΟΝΙΚΟΣ.
- Katzenstein, P.J. (1996) *The Culture of National Security. Norms and Identity in World Politics*, Columbia University Press.
- Keohane, R.O. (1984) *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Keohane, R.O. and Nye, J.S. (1977) *Power and Interdependence: World Politics in Transition*, Boston: Little, Brown.
- Kosovac, A., Hartley, K., Acuto, M., Gunning, D. (2020) "City leaders go abroad: a survey of city diplomacy in 47 cities", *Urban Policy and Research*, 39 (2), 127-142.
- Laffin, M. (2009) "Central-local relations in an era of governance: Towards a new research agenda," *Local Government Studies*, 35 (1), 21-37.
- Li, M. (2016) "Central-local interactions in foreign affairs,". Στο: *Assessing the balance of power in central-local relations in China*. Επιμέλεια από J. Donaldson, London: Routledge, 209-232.
- Mearsheimer, J.J. (2001) *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: W.W. Norton & Company.
- Morgenthau, H. (1948) *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Michigan: Knopf.
- Nye, J. (1990) "Soft Power", *Foreign Policy*, 80, 153-171.
- Pejic, D., Leavesley, A., Matsumoto, T., Acuto, M. (2024) "National urban politics and policy: between local, national, and global", *Handbook of Urban Politics and Policy*, 405-420.

Τεύχος 5, Αρ. 1.

- Pejic, D., Acuto, M., and Kosovac, A. (2022) *City diplomacy during COVID-19: the 2022 cities and international engagement survey*, Melbourne Centre for Cities; Chicago Council on Global Affairs. doi: 10.26188/19719676.
- Pejic, D., Kosovac, A., Acuto, M. (2020) *New Foreign Relations Bill Puts 'City Diplomacy' at Risk*, University of Melbourne, 10.
- Pipa, A.F. and Bouchet, M. (2021) "Partnership among cities, states, and the federal government: Creating an office of sub-national diplomacy at the US Department of State", Brookings. <https://www.brookings.edu/research/partnership-among-cities-states-and-the-federal-government-creating-an-office-of-subnational-diplomacy-at-the-us-department-of-state/>.
- Pompeo, M.R. (2020) "U.S. States and the China Competition," National Governors Association Winter Meeting, Washington, D.C., February 8, <https://2017-2021.state.gov/u-s-states-and-the-china-competition/index.html>.
- Putnam, R.D. (1988) "Diplomacy and domestic politics: the logic of two-level games," *International Organization*, 42 (3), 427–460.
- Risse T., Ropp S.C., Sikkink K. (1999) *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change*, Cambridge University Press.
- Rhodes, R. A. W. (1980) "Some myths in central-local relations," *Town Planning Review* 51 (3), 270–285.
- Rhodes, R. A. W. (2018) *Control and power in central-local government relations*, London: Routledge.
- Sassen, S. (2001). *The Global City: New York, London, Tokyo*, Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt2jc93q>.
- Slaughter, A.-M. (2005) *A New World Order*, Princeton: Princeton University Press.
- Szpak A, Gawłowski R, Modrzyńska J, Modrzyński P, Dahl M. (2022) *The Role of Cities in International Relations: The Third-Generation of Multi-Level Governance?*, Edward Elgar Publishing; doi:10.4337/9781800884434.
- Taylor, C. (2007) *A Secular Age*, Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvxrpz54>.
- Thakur, R (2008) "Conclusion: National Diplomacy and Global Governance". Στο: *Global Governance and Diplomacy: Worlds Apart?*. Επιμέλεια από A.F. Cooper, B. Hocking and W. Maley, Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan Ltd., 289-299.
- Walt, Σ.Μ. (1987) *Origins of Alliances*, Ithaca: Cornell University Press.
- Waltz, M. (1979) *Theory of International Politics*, Long Grove, IL: Waveland Press.
- Wendt A. (1999) *Social Theory of International Politics*. Cambridge Studies in International Relations, Cambridge University Press.